

Landschappelijke en ecologische inpassing van zonnevelden in de gemeente Berg en Dal

Ten aanzien van landschappelijke en ecologische inpassing hanteert de gemeente Berg en Dal de onderstaande uitgangspunten.

De landschappelijke structuur behouden en zo mogelijk versterken.

De gemeente Berg en Dal heeft een fraai en zeer divers landschap. Vanaf verschillende punten zijn er karakteristieke vergezichten. Bijvoorbeeld over het glooiende landschap en over de wijds uitgestrekte polders. Het grondgebruik laat op een groter schaalniveau ook een opmerkelijke continuïteit zien. De poldergebieden waren en zijn agrarisch gebied, op de hoger gelegen gebieden op de stuwwal lag en ligt bos en in het Groesbeekse bekken liggen agrarische gronden. Op een kleiner schaalniveau zijn wel verschillen opgetreden, die grote landschappelijke gevolgen hebben. Zo is in de Duffelt de kavelgrensbeplanting grotendeels verdwenen, zijn de dorpen fors uitgebreid, is het bos op de Groesbeekse hellinggebieden omgezet naar landbouwgrond en is de heide op de stuwwal en het bekken van Groesbeek verdwenen.

Vanuit het Landschapsontwikkelingsplan Berg en Dal (LOP) wordt al jaren gewerkt aan het versterken van de landschappelijke structuur van iedere landschapszone. Het glooiend landschap zorgt voor een grote uitdaging als het gaat om landschappelijke inpassing. Veranderingen in het landgebruik kun je vaak op grote afstand zien. Dat maakt een goede landschappelijke inpassing extra belangrijk.

In het LOP worden verschillende landschappelijke zones binnen de gemeente onderscheiden. Per zone is de gewenste landschappelijke structuur beschreven en worden voorstellen gedaan voor de aanleg van nieuwe landschapselementen. Door een 'groene en blauwe dooradering' van het agrarisch cultuurlandschap kan de identiteit van het landschap worden versterkt en de biodiversiteit vergroot. In de Gemeentelijk Uitvoeringsprogramma's (Duffelt, Ooijpolder, Groesbeek) wordt vervolgens beschreven welke typen landschapselementen passend zijn in de verschillende landschapszones. Het doel is om een samenhangend netwerk van groenblauwe dooradering en recreatieve toegankelijkheid tot stand te brengen. Het einddoel is om lijnvormige landschapselementen op tenminste 5% (streven is 8%) van het agrarisch cultuurlandschap te realiseren, die voor een kwart ook recreatief ontsloten zijn. Voor de Ooijpolder is in het kader van het project 'Investeren in het landschap' een model gemaakt die deze doelstelling in beeld brengt. Dit model is vanwege overeenkomstige maten in het landschap ook in de rest van de gemeente toepasbaar. De gemiddelde maaswijdte van het netwerk is 400 meter.

Kaders en randvoorwaarden voor landschappelijke inrichting

Voor de ontwikkeling van grootschalige opwekking van duurzame energie betekent dat de volgende kaders en randvoorwaarden worden gesteld bij de ontwikkeling van zonnevelden;

1. Het veld past in de maat en schaal van het landschap en past zich daarop aan;
2. Daar waar mogelijk moet de ontwikkeling van grootschalige energieopwekking, aangegrepen worden om de landschappelijke ontwikkeling te versterken;
3. Het landschap en haar kenmerken blijven zichtbaar en beleefbaar;
4. De verschillende landschappelijke deelgebieden uit het LOP zijn leidend voor het landschapsplan van het betreffende zonneveld;
5. Er moet rekening gehouden worden met waardevolle karakteristieke vergezichten zoals bijvoorbeeld vanaf de Zevenheuvelenweg en de impact die zonnepanelen daarop kunnen hebben;
6. Indien er meerdere projecten op elkaar aansluiten in het veld moeten met inachtneming van uitgangspunt 4 de zonnevelden en bijbehorende landschapsplannen op elkaar worden

afgestemd voor wat betreft oriëntatie van de panelen, de landschappelijke inrichting, eventuele doelsoorten en beheer.

7. In het plan wordt inzichtelijk gemaakt dat de landschapselementen en de recreatieve paden aansluiten op de bestaande groenblauwe dooradering en een aanvulling zijn op de recreatieve ontsluiting van het gebied
8. Schitteringsoverlast moet worden voorkomen.
9. Ook een waterplas moet niet volledig vol gelegd worden, er moet voldoende ruimte overblijven voor lichtinval (in verband met visstand) en voor (water)vogels;
10. Indien sprake is - of in de nabije toekomst kan zijn - van een recreatiefunctie, dan dient hiervoor voldoende ruimte over te blijven.

Kaders en randvoorwaarden voor vergroting van de biodiversiteit

Naast de landschappelijke inrichting wordt in het landschapsplan ook aangegeven hoe via inrichting en beheer de initiatiefnemer wil komen tot een grotere biodiversiteit op de lange termijn. Daarbij stellen we de volgende randvoorwaarden:

1. De biodiversiteit op het perceel blijft gelijk of neemt toe ten opzichte van het huidige gebruik. Uit ecologisch onderzoek blijkt wat de natuurwaarden van het perceel en de directe omgeving zijn.
2. Een groenblauwe dooradering heeft een positief effect op de biodiversiteit. De dooradering is gericht op de kavelgrenzen en niet op de kavels zelf.
3. Een eventuele omheining is geïntegreerd in het landschap en passeerbaar voor kleine zoogdieren. Een hek is enkel bedoeld om mensen buiten te houden, niet dieren als dassen en vossen.
4. Er moet overal voldoende zonlicht en hemelwater komen op de kavel, zodat het bodemleven wordt behouden en geen kale plekken in de vegetatie ontstaan. De initiatiefnemer toont aan hoe tot behoud van voldoende zonlicht en hemelwater onder de panelen wordt gekomen, bijvoorbeeld via een installatie of via een verhoogde opstelling. De landschapsstructuur ter plekke bepaalt de voorkeur voor de gekozen oplossing.
5. De gekozen minimale breedte van de beheerstrook tussen de rijen panelen is afhankelijk van de lokale situatie, maar we streven naar minimaal 3 meter. Biedt de samenstelling van de bodem en de potentiële natuurwaarden van het perceel kansen tot ontwikkeling van bijzondere soorten op het perceel zelf, dan is een grotere breedte van 4 tot 5 meter gewenst. Biedt concentratie van elementen aan de randen de beste kansen voor ontwikkeling van natuurwaarden, dan kan een kleinere breedte worden aangehouden.
6. We streven er naar dat de ruimte die niet wordt bedekt door zonnepanelen minimaal 50% van een perceel bedraagt;
7. Er wordt een langjarig beheerplan overlegd, waaruit blijkt dat door het beheer de biodiversiteit van het perceel gelijk blijft of verbetert. Er moet afstemmingsoverleg plaatsvinden over de inrichting en het beheer met de aanliggende grondeigenaren.
8. Bij het beheer heeft de volgende volgorde de voorkeur: maaien en afvoeren, enkel maaien en als laatste begrazing. Afhankelijk van de huidige en potentiële natuurwaarden van het perceel stelt de gemeente de gewenste beheervorm vast;
9. Het beheer wordt contractueel vastgelegd voor de looptijd van het project. Tevens geeft de initiatiefnemer aan hoe het perceel wordt opgeleverd na beëindiging van het project. Uitgangspunt is behoud van de aangelegde landschapselementen en recreatieve routes.

Inhoudelijke vereisten ten aanzien van de informatie voor landschappelijke inpassing

Een aanvraag voor zonnepanelenvelden wordt gebaseerd op een landschapsplan voor het hele grondgebied van de aanvrager. In het plan wordt inzichtelijk gemaakt dat de landschapselementen en de recreatieve paden aansluiten op de bestaande groenblauwe dooradering en een aanvulling zijn op de recreatieve ontsluiting van het gebied. Het plan bevat een kaart met schaal 1:10.000 waarop de landschapselementen zijn ingetekend en genummerd. Van elk landschapselement wordt het type vermeld en de maten. Een element kan uit meerdere typen bestaan, bijvoorbeeld een struweelheg langs een natuurvriendelijke oever. Als nieuwe elementen worden aangelegd bevat het landschapsplan ook een inrichtingsplan. In het voorbeeldgebied Ooijpolder van het project 'Investeren in het landschap' zijn voorbeeldplannen uitgewerkt.

Er wordt gestart met pilots om het beleid in de praktijk te kunnen toetsen

In de zoekgebieden voor grootschalige opwekking van duurzame energie op land starten we in het eerste jaar met een aantal pilots. Belangrijke zaken in de pilots zijn de maatschappelijke inpassing en de landschappelijke inpassing. Per pilot wordt bekeken hoe hier invulling aan is gegeven. Na een jaar wordt gekeken of, en zo ja op welke punten, het beleid ten aanzien van landschappelijke inpassing en beheer versoepeld kan worden of aangescherpt moet worden.

Gebiedsvisie ten aanzien van meerdere zonneveldprojecten in deelgebied 't Zeeland en Wijdse hellingen oost (plateau) uit het Landschapsontwikkelingsplan Berg en Dal 2015-2025 Landschap voor iedereen (LOP)

Drie opgestarte zonneveldprojecten bevinden zich in deelgebied 't Zeeland bij Millingen aan de Rijn en Kekeerderdom uit het landschapsontwikkelingsplan. Het betreft:

- een pilotproject in een zoekgebied voor grootschalige zonnevelden op land (ca. 5 ha),
- een gecombineerd project in een zoekgebied voor grootschalige zonnevelden op land en een specifieke locatie grootschalig zonneveld op water (ca. 100 ha) en
- een zonneveld op een specifieke locatie (de waterzuivering Millingen).

Verder is er een project in een zoekgebied voor grootschalige zonnevelden gestart in deelgebied Wijdse hellingen (oost) bij Groesbeek (ca 8 ha)

Een van de doelen van het LOP is om de herkenbaarheid van de verschillende landschappen in de gemeente te vergroten en de kernkwaliteiten ervan te behouden en te vergroten. Er worden daarom in het LOP meerdere deelgebieden onderscheiden, die verschillende ontwikkeldoelen kennen.

Gebiedsbeschrijving 't Zeeland

In deelgebied 't Zeeland is het agrarische landschap dominant. Toch is 't Zeeland doorspekt met kleinschalige elementen, hagen en bomenrijen, boerderijen op pollen (Zeeland, Zeelandsche Hof, Plezenburg). Landgoedjes (Zeeland, 't Jachthuis) voegen historische variatie toe. Ook boerderijen als Spaldrup en de Kapittelshof en het gebied langs de Crumpsestraat worden tot dit gebied gerekend en vertonen meer verschillende functies. Bijzondere gebiedjes zijn het landgoedje 't Zeeland, waar de weg omheen kronkelt en waar de hakhoutcultuur in ere wordt gehouden en de Zeelandsche Hof, een oude boerenhoeve op een pol, waar horeca en agrarisch bedrijf gecombineerd wordt. Hier zijn ook landschapselementen (hagen) en wandelpaden aangelegd en is het Nederlandse stuk van de Zeeländische Wässerung als struinpad toegankelijk gemaakt. Langs de

Zeelandsestraat bevindt zich ook het terrein waar de schuttersfeesten gehouden worden. Ook Plezenburg met de oude hoogstamboomgaard ernaast is bijzonder. Het gebied toont veel vriendelijker en informeler dan het grootschalige landbouwgebied langs de Bothsestraat, maar is als geheel nog weinig ontsloten. Het sluit aan op het Duitse deel van de Duffelt, dat diezelfde wat meer gevarieerde sfeer ademt en waar hagen een belangrijk deel van het landschapspatroon bepalen. Zelfs de overeenkomende snoeiwijze van knotbomen is nog te herkennen aan beide zijden van de grens.

Landschapontwikkelingsvisie op het deelgebied

't Zeeland heeft door z'n grotere variatie in functies en vormen een meer informeel karakter dan het noordelijker gelegen gebied van de Duffeltse Zoom. Dit maakt het gebied vriendelijker, maar ook ligt verrommeling op de loer. Een stevige structuur van groene hagen (doorn- en roosingels), fruit- en knotbomen versterkt het karakter en maakt tevens dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen ingepast kunnen worden zonder verrommeling. Ook sluit dit naadloos aan bij het landschap van de Duitse Düffel. Om ook recreatief een betere aansluiting te krijgen, zouden nog wel meer grensovergangen kunnen worden ontwikkeld, met name op het traject tussen de Zeelandsche Hof en de Groene Weg/Grünerweg. De Hoefseweg is wat dit betreft al een grensweg. Dwarsverbindingen in de vorm van struinpaden tussen de wegen en weteringen moeten waar mogelijk worden ontwikkeld. Met name langs de Crumpsestraat kunnen nieuwe functies een impuls geven om verrommeling te voorkomen. Hier is al wat recreatieve ontwikkeling die gestimuleerd zou kunnen worden, mits dit goed landschappelijk wordt ingepast. Het boerderijenensemble van Spaldrup, Vossenhof en Kapittelshof verdient aandacht als cultuurhistorisch punt, waarbij het oude kasteel Spaldrup wellicht een rol kan spelen. Hoewel deze boerderijen al vrij ruim zijn beplant, lijkt er plaats voor nog wat aanvullende beplanting, die het buurtschapje tot een eenheid en een bijzondere plaats kunnen maken. Een gemeentelijk project, waarbij wellicht ook het Haukesterrein betrokken zou kunnen worden, zou hier een belangrijke aanzet kunnen geven.

Ontwikkelingsdoelen natuur en landschap bij zonnevelden in 't Zeeland

Algemeen

- Ontwikkeling natte bossen, schraallanden, moerassen en wateren inclusief omringend cultuurlandschap
- ontwikkeling groen-blauwe dooradering en toegankelijkheid
- ontwikkeling populatie dassen
- ontwikkeling biotopen voor vlinders, reptielen en amfibieën
- ontwikkeling populaties van vogels van cultuurlandschappen, waaronder de steenuil, ooievaar en veldleeuwerik
- ontwikkeling akkerflora
- ontwikkeling bosranden en overgangen naar cultuurgronden en schraallanden
- ontwikkeling en beleefbaar maken cultuurhistorische waarden van poldergeschiedenis: weteringen, kades, sluisjes, boerderijen (en utiliteitsbebouwing) op woerden; en van gebruiksgeschiedenis
- ontwikkeling cultuurhistorische patronen en beheersvormen (knotbomen, met name knotessen).

Specifiek voor zonnevelden

- De kleigronden kennen een grote bodemvruchtbaarheid. Er is intensief beheer nodig om verruiging van de beheerstroken tussen de rijen zonnepanelen te voorkomen, wat ten koste gaat van de potentiële natuurwaarden. Het is daarom aan te bevelen om de te ontwikkelen natuur- en landschapswaarden blok- en/of lijnvormig te concentreren in het plangebied om een hoge biodiversiteit te bereiken. Hierbij dient het landschaps- en beheerplan voor het project te worden afgestemd op aangrenzende plannen voor zonnevelden, zodat er een aaneengesloten lint van groen-blauwe dooradering kan worden gecreëerd, evenals aaneengesloten wandelroutes voor recreatief medegebruik.
- Om te voorkomen dat tussen en onder de zonnepanelen het organische stofgehalte in de loop der jaren afneemt, wordt er gestreefd naar een minimale breedte van 3 meter van de beheerstroken tussen de rijen zonnepanelen.
- De hoogte, hellinghoek en richting van de te plaatsen zonnepanelen in de verschillende aangrenzende projecten moet op elkaar zijn afgestemd.

Gebiedsbeschrijving Wijdse hellingen oost (plateau)

Het project Dennenkamp-Boersteeg ligt in het deelgebied Wijdse hellingen oost (plateau) in Groesbeek.

Dit gebied ligt tussen de Wylerbaan/Waldgraaf en de Duitse grens. Het weggetje de Dennenkamp vormt de zuidgrens. Het is het onderste deel van de helling van de stuwwal, dat geen steile hellingen meer kent, maar toch nog flinke hoogteverschillen kent van ca. 35 m+NAP (Wylerbaan bij Den Heuvel) naar ca. 15 m bij de grens. Het is een hoofdzakelijk open akkerbouwgebied. Het wordt doorsneden door enkele lanen en hagen: Groenedaalsepad, ecologische verbinding (Geleilaon) en een haag met overstaanders tegenover de Kamp. Ook naar Den Heuvel loopt een laan, bestaand uit essen. Ook hier zien we boerderijtjes uit de Wederopbouw met meestal oudere erfbeplantingen van bongerdjes (veel kersen) of zelfs sparren. Langs de Lage Wald valt het paardenbedrijf bij Wyler erg op. Het ligt juist onder aan de helling. Het landschap is hier erg kaal. Verderop wordt het beeld kleinschaliger en meer gevarieerd, met een laan met fietspad naar Heidendaal met kleine eikenbosjes en de ecologische verbinding, die hier “oversteekt”. We komen dan ook in een natter landschap met poelen en slootjes: de overgang naar Het lage midden.

Het is een deelgebied met momenteel weinig dynamiek. De agrarische bedrijven hebben weinig groeipotentieel en ook de verbreding (huisverkoop, recreatie) blijft op hetzelfde peil.

Landschapsontwikkelingsvisie op het deelgebied

In het bestemmingsplan staat dat openheid in dit deelgebied gehandhaafd moet worden. Dat wordt hier geïnterpreteerd als “vrij van bebouwing”. Lage beplantingen, zoals heggen en (ruige) bermen, en het landschappelijk inpassen van toch verschenen of verschijnende bebouwing zijn hier echter van groot belang voor behoud van het landschap en een basis aan biodiversiteit. Ook erosie bij zware buien is daarmee te voorkomen en het geeft het landschap een vriendelijk aanzien voor de vele toeristen die het gebied verkennen of er verblijven en eventueel streekproducten aanschaffen bij de producenten in dit gebied.

Dit gebied is het enige deelgebied dat niet voldoet aan de basisopgave voor het landschap dat terreinen zonder groen-blauwe dooradering niet groter moeten zijn dan 25 ha. Hier ligt dan ook nog een opgave. Een heg of ruige berm langs het Groenendaalsepad zou in die zin een voorbeeld zijn van een gewenste ontwikkeling. Hagen, zoals ten noorden van de Lage Wald bij Wyler en boerenbongerdjes en erven kunnen als inspiratiebron dienen. Het is daarbij zaak zichtlijnen zorgvuldig in te passen, met name die naar Kranenburg en het Reichswald en ook in die zin de openheid niet teniet te doen.

Ontwikkelingsdoelen natuur en landschap voor de Weidse hellingen

Algemeen

- ontwikkeling populatie dassen
- ontwikkeling biotopen voor vlinders, reptielen en amfibieën
- ontwikkeling ecologische verbindingzone Nederrijk - Kranenburg met schraallanden, bosjes, singels volgens model das
- vermindering barrièrewerking N841 (Zevenheuvelenweg)
- ontwikkeling populaties van vogels van cultuurlandschappen (veldleeuwerik, geelgors, kwartel, patrijs, roodborsttapuit)
- ontwikkeling akkerflora
- ontwikkeling bosranden en overgangen naar cultuurgronden en schraallanden
- ontwikkeling cultuurhistorische waarden van Romeinse tijd, Middeleeuwen en overige cultuurgeschiedenis
- ontwikkeling buitenplaatsen en andere cultuurhistorische patronen en beheersvormen (w.o. hakhout, vlechthekken, landweer)

Specifiek voor zonnevelden

- Door de schrale bodem liggen er goede mogelijkheden om ook op het perceel natuurwaarden te ontwikkelen en niet enkel aan de randen. Er dient derhalve een ruime afstand zijn tussen de zonnepanelenstroken van 4 tot 5 meter en het beheer moet gericht zijn op het ontwikkelen van flora van schrale graslanden.